

UDK 272:314.151.3-054.7/78"20"

Primljeno: 1. 3. 2019.

Prihvaćeno: 17. 10. 2019.

Pregledni znanstveni rad

CRKVA I KRŠĆANIN PRED IZAZOVOM SUVREMENIH MIGRACIJA

Neven ŠIMAC

Trg Marka Marulića 10, 10 000 Zagreb
nevensimac@yahoo.com

Sažetak

Značajan dio ljudske povijesti bio je protkan seobama, kojih je Europa bila pošteđena od godina nakon Drugoga svjetskog rata. U desetak posljednjih godina, međutim, Europa se susreće s pojavom migracija koje nije očekivala, premda su je ratovi na njezinu jugoistoku, te potom na azijskom Srednjem istoku i Bliskom istoku, ali i vlastita demografska kretanja i klimatske promjene, morali na njih upozoriti. Migracije našeg vremena postaju sve više globalni fenomen i jasan *signum temporis*, koji traži globalne odgovore, a to što prije jer se na obzorju nazire *tsunami* novih, klimatskih, izbjeglica. Prvi dio ovog rada bavi sa najprije pojmovima – migranti, izbjeglice, azilanti, prognanici... i njihovim *distinguo*, da bi zatim, u drugom dijelu, sučelio načela i vrednote opće Crkve i kršćana katolika u mjesnim Crkvama – *opće dobro* i *dobra univerzalne namjene*, dostojanstvo, slobode i prava ljudske osobe s međunarodnim inicijativama i mogućnostima pojedinih država te s diskursom političara i strahovima građana.

Ključne riječi: migranti, izbjeglice i azilanti, apatridi, dužnosti država, vrednote kršćana, integracija i asimilacija.

Uvod

Migracije su, u povijesnom smislu, opća pojava gotovo svih društava i one dugotrajno utječu na ljudske zajednice i prostore. Tako su, po staroj predaji i rijetkim zapisima, naši preci prije četrnaest stoljeća postupno naselili prostore između Drave i Jadranskog mora, a koji su bili dijelom rimskog Ilirika i Panonije i koji su se već bili susreli s kršćanstvom. Ta područja nisu bila ni

pusta, ni prazna, posebice ne ona primorska, jadranska. Povijesni izvori ne navode da su prije tih migracija hrvatska plemena zatražila nekakvu »dozvolu za naseljavanje« od tamošnjeg pučanstva i institucija. Ostaje, dakle, činjenica da su Hrvati u te prostore donijeli vlastiti jezik, kao i vjeru koja tada nije bila kršćanska, te da su tijekom prvih stoljeća postupno izmijenili civilizacijsku, kulturnu i vjersku fizionomiju tih krajeva. Povijesni izvori ne navode jesu li se pritom služili silom, tek spominju da su na početku, zajedno s Avarima, osvojili i razorili Salonu, a ne znamo da li i Naronu.

Poslije tog doseljenja došlo je zacijelo do određene »juktapozicije« i koegzistencije zajednica i identiteta, posebice na području tamošnjeg Bizantskog *temata*. Ono, pak, što je otvorilo vrata postupnoj integraciji Hrvata u novonaseljene krajeve bilo je pokršćavanje i njihovo povijesno pristajanje »uz Petra« i njegove nasljednike. Taj, tada integracijski faktor, olakšao je susret Hrvata s utjecajima sredozemnog kruga Rima i Bizanta, kao i njihovo sudjelovanje u institucionalnom, civilizacijskom i kulturnom pologu Zapadnog Rimskog carstva. Pritom valja zapaziti da su Hrvati znali očuvati *memoriae* prethodnika, tj. spomenike i tragove bivanja drugih naroda na područjima koje su naselili, te da su sami znali živjeti brojne pluralnosti, najprije svojeg »trojezičja« – ča, kaj i što, pa četiriju pisama – glagoljice, bosančice, latinice i arabike, ali i vjera. Tako su se, pored prihvaćanja zapadnog kršćanstva, susretali i s katarskom heterodoksijom i islamom te još sa židovstvom i protestantizmom.

Osam stoljeća nakon dolaska na prostore između Drave, Jadrana i Drine, pred turskom su najezdom i osvajanjima mnoštva Hrvata napustila područja današnje Bosne i Hercegovine i Hrvatske i naselila se u Ugarskoj, Češkoj i Austriji, ali i u drugim dijelovima današnje Hrvatske i posebice na dalmatinskim otocima. Razmjere tih seoba i narodnih nesreća ne poznamo pravo pa tek rijetke procjene govore o broju preostalih Hrvata nakon avanture Eugena Savojskog u Bosni koncem XVII. stoljeća. Slijedili su potom i drugi, što manji a što veći *exodusi*, posebice iz Bosne i Hercegovine. Nove migracije izazvali su komunistički pogromi i teror koncem Drugoga svjetskog rata i u poraću, ponajprije nad Hrvatima, ali i nad Nijemcima, Mađarima i Talijanima, da bi se nastavili totalitarnim i »klasnim« progonima, posljedica kojih je bilo bježanje preko granice brojnih nesretnika.¹

Prije tih ratnih i poratnih iskustava Hrvate su zahvatile i ekonomske migracije, one traženja posla i osnovnih uvjeta življenja i dostojanstva. Ta ise-

¹ U demokratskim se zemljama bijeg građana iz totalitarnih država naziva »glasovanje nogama«.

ljavanja, koncem XIX. stoljeća uzrokovala je najprije filoksera, zatim zapostavljenost i osiromašenje u prvoj Jugoslaviji, a potom »privremeni rad u inozemstvu« od 60-ih godina u drugoj Jugoslaviji i, na koncu, u novije doba, odlazak mladih i čitavih obitelji, što zbog boljih materijalnih uvjeta drugdje, a što zbog pravne nesigurnosti u Republici Hrvatskoj, ali i zbog sustavnog ocrnjivanja Hrvata i njihova identiteta od strane nelustriranih nositelja prethodnog režima kao i, posljedičnog, uništavanja ponosa.

O izbjeglicama zbog Drugoga svjetskog rata i nakon njega nemamo sigurnih podataka, dok o žrtvama tog rata imamo samo službene verzije komunističkog režima, koje se kreću od skrivanja do pretjerivanja. Jedno je, nažalost, izvjesno: cjelovitih podatke o ratnim i poratnim žrtvama tog režima nemamo i, nažalost, nećemo ih nikad ni imati jer je te žrtve komunistička vlast izričito zabranjivala popisivati, i to u trima navratima nakon 1945. godine.² Međutim, ni sadašnji naraštaj nije, u uvjetima slobode, za njih mario, premda mu je to bila ne samo dužnost nego i mogućnost prigodom popisa pučanstva 2001. i 2011. godine. Za sljedeći popis pučanstva, koji se ima provesti 2021. godine, više neće biti ni živih svjedoka ni rodbine koja bi o tim žrtvama *bez groba i svijetle*, znala nešto konkretno kazati.

»Trnovu krunu« te nesretne prošlosti dovršila su plesti progonstva, etnička čišćenja – nes(p)retni eufemizam za genocid – i izbjeglištvo stotina tisuća Hrvata i drugih ne-Srba tijekom srbijanskih i crnogorskih osvajačkih ratova u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini od 1991. do 1995. godine, pa sve do jedinstvenog fenomena etničkog *samo-čišćenja* dijela Srba u Hrvatskoj u kolovozu 1995. godine. Za razliku od prethodnih ratova i narodnih nesreća, proporcije tih posljednjih znamo prilično točno, i to po sigurnim izvorima, sjećanjima i svjedočenjima još ovog naraštaja. Znamo koliko je Hrvata – i drugih stanovnika Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Vojvodine i Kosova – i kada bilo ubijeno, raseljeno, istjerano i izbjeglo tijekom tih osvajačkih ratova. Znamo i to da je zbog posljednjih ratova, a posebice zbog migracija stanovništvo Hrvatske do početka 2019. godine opalo za 15% u odnosu na 1991. godinu, a ono Bosne i Hercegovine za 32%. Tako, eto, od drevne »seobe naroda« do naših nedavnih

² Naime, kod triju popisa žrtava i šteta Drugoga svjetskog rata, 1946, 1950. i 1964. godine po službenim uputama SUBNOR-a i Saveznog zavoda za statistiku ondašnje jugoslavenske države, nije se popisivalo one »koji su u toku Narodno-oslobodilačke borbe izgubili život na strani okupatora ili domaćih izdajica bilo na koji način (kao borci pomagači, simpatizeri)«, jer ih se »ne smatra žrtvama rata«. Osim toga, ti su se popisi odnosili samo na razdoblje od 6. travnja 1941. do 10. svibnja 1945. godine, pa najveći broj žrtava komunističkog ili/i šovinističkog terora nisu mogle ni teorijski, ni na bilo koji drugi način, biti popisane.

i današnjih, domaćih i interkontinentalnih migracija hodimo po sveudilj istoj ravni ljudskih tragedija, *križnih putova* i domotužja, ali i dobrote i gostoprimitstva u odnosu na prognanike i izbjeglice, kojih još uvijek ima u srcima ne samo kršćana nego i druge djece Božje.

Tema koju mi je zadao organizator Teološko-pastoralnog tjedna 2019. upućuje na današnje vrijeme i na izazove koje migracije nose, a kojima još ne vidimo svih obrisa, kretanja i posljedica. Zbog toga je korisno tek nakratko iznijeti sliku današnjeg svijeta i osnovne uzroke tih, sve češće neželjenih migracija, kao i reakcije, političke, institucionalne i pravne, ali i vrijednosne i moralne, Hrvatske, Europe i svijeta. Potom valja ispitati kako su se Crkva i kršćani katolici određivali prema tom velikom i stvarnom *znaku vremena* – *signo temporis*, da bismo na koncu zastali pred Isusovim pitanjem o našem odnosu prema *strancu* i *uzniku*, kao i prema *općem dobru*, posebice onom »*univerzalne namjene*«. Ne zaboravimo, kršćani i Crkva imaju dužnost »zamjećivati znakove vremena i interpretirati ih u svjetlu Evandjelja« (*Gaudium et spes*, 4–1).

1. Svijet danas i institucionalne politike migracije

1.1. Prognanici i izbjeglice u današnjem svijetu

Za prikaz neželjenih i za same migrante prisilnih migracija, kao jednog od osnovnih »znakova vremena« (*signorum temporis*) i njegovih najvažnijih uzroka, valja krenuti od podataka o udjelu prognanika i izbjeglica u pučanstvu svijeta te o nezaposlenosti i siromaštvu u svijetu. Po procjenama Organizacije ujedinjenih naroda (OUN), od 7,630 milijarda ljudi na svijetu, koncem 2017. godine bilo 68,5 milijuna ljudi prognanih sa svojih ognjišta, što zbog ratova i diktatura, nasilja i sukoba, a što zbog prirodnih katastrofa i klimatskih promjena. Nevolja je što taj broj već petu godinu za redom raste, te što je samo u 2017. godini više od 16 milijuna ljudi istjerano, ili pak ponovno prognano sa svojih ognjišta. Nevolja je još i u tome što ratovi i progoni ne prestaju, a klimatske se promjene i prirodne katastrofe množe i šire.

Od navedenih 68,5 milijuna prognanika, 40 milijuna se još uvijek nalazi unutar svojih država, dok je izbjeglih 25,4 milijuna, a od toga više od polovice – djece i maloljetnika. To je, nakon Drugoga svjetskog rata dosad najveći broj izbjeglica. Od tog broja izbjeglica većina, njih 85%, našla je utočište u relativno siromašnim i slabo razvijenim, najčešće susjednim zemljama, ukupno njih jedva desetak, kao npr. u Ugandi i Bangladešu. Od svih 68,5 milijuna prognanika i izbjeglica, »samo« 3,1 milijun zatražio je, formalno, azil u zemljama sigurnijeg i slobodnijeg dijela svijeta. Spomenimo još i to da je OUN za

migrante i izbjeglice ustanovila dvije specijalizirane institucije – *Međunarodnu organizaciju za migracije* (OIM – IMO) i *Visoko povjerenstvo Ujedinjenih naroda za izbjeglice* (HCR).

1.2. Siromaštvo u svijetu

Za razumijevanje neželjenih migracija valja uzeti u obzir i podatke o siromaštvu i bijedi, gladi i nezaposlenosti u svijetu,³ kao i indekse ljudskog razvoja, koji uključuju obrazovanje, zdravstvo, stanovanje i opću razinu života... ali i klimatske promjene, suše, poplave i širenje pustinja. Tako, po lanjskim podacima Programa UN-a za razvoj, u 104 siromašne i krajnje siromašne zemlje gotovo 1,3 milijarda ljudi (od kojih polovica djece i maloljetnika) živi u uvjetima višestrukog siromaštva i to najvećma u ruralnim područjima supsaharske Afrike i južne Azije.⁴ Ostaje, ipak, i jedna pozitivna činjenica: u posljednjih se petnaestak godina siromaštvo u svijetu znatno smanjilo, posebice u Indiji i Kini, ali i u Africi.

Po procjenama Međunarodne organizacije rada nezaposlenost je 2017. godine u svijetu iznosila 5,6% radno sposobnih osoba (15 – 64 godina), što znači da je 192 milijuna ljudi bilo bez posla, posebice u siromašnijim dijelovima svijeta, dok je nezaposlenost mladih (15 – 24 godina) bila veća od 13%, i još je porastu. Usto u novije vrijeme raste i broj »ranjivih« radnih mjesta, onih nesigurna trajanja, pa ih je danas u svijetu oko 1,4 milijarde. Raste i broj umirovljenika, posebice u zemljama Europske unije, koja danas broji 28 država članica. U toj EU-28, od 513 milijuna stanovnika (siječanj 2018.), zaposleno je bilo 239 milijuna ljudi, a nezaposlenost se nakon posljednje krize i recesije (2008. – 2011.) smanjila i u rujnu 2018. godine iznosila je 67%, a u Hrvatskoj 8,2%. Za usporedbu, nezaposlenost u Bosni i Hercegovini 2017. godine bila je procijenjena na 20,5%.

1.3. Pojmovi i njihovo pravno značenje

U razmatranju teme migracije valja nam precizirati i složiti se oko pojmova koje rabimo, kako mi tako i međunarodne organizacije, te ukazati na njihovu postupnu evoluciju. Odmah valja naglasiti da je termin »migrant« ili »selilac« generički pojam koji označava sve osobe koje napuštaju svoje boravište ili prebivalište zbog neke potrebe, ili pak protiv svoje volje. UNESCO naziva

³ OUN definira krajnje siromaštvo kao stanje ljudi koji žive s manje od 1,9 dolara na dan.

⁴ Usp. *ONU Info*, 20. rujna 2018.

migrantom »osobu koja privremeno ili stalno živi u državi u kojoj nije rođena i koja je stekla važne društvo-vne veze s tom zemljom«. Taj boravak može biti i zakonit i nezakonit te još i trajan, ili, pak, sezonski. Razlozi migracija su brojni: ratovi, progoni, diktature, ali i prirodne katastrofe, nezaposlenost, obiteljski razlozi itd. Na koncu spomenimo i to da su današnji migranti većinom mlađi ljudi između 18 i 30 godina.

Termin »prognanik« je precizniji i označava osobe koje su rat ili nasilje, odnosno prirodna katastrofa ili klimatska promjena⁵ otjerali s njihovih ognjišta u druge dijelove iste država, ili pak u druge države. Takvih je u 2017. godini bilo 18,8 milijuna.

Termin »izbjeglica« je još precizniji i definiran je u pravnom smislu te označava osobu koja je napustila svoju zemlju/državu zbog progona, nasilja ili rata i koja traži azil, tj. »pravnu zaštitu« u drugoj državi jer zbog svog identiteta (rase, vjere, narodnosti/državljanstva, političkog mišljenja, pripadnosti nekoj društvo-vnoj skupini...) opravdano strahuje od nasilja i progona u slučaju da se vrati u svoju zemlju.⁶ Taj status i pravnu zaštitu ustanovila je i precizirala međunarodna *Konvencija o statusu izbjeglica* iz Genève donesena 1951. godine, a na snazi od 1954. godine, kao i dodatni *Protokol o statusu izbjeglica* iz 1967. godine, koji zabranjuju prisilno vraćanje izbjeglica u zemlju njihova podrijetla.

Pravni status izbjeglice potrebno je tražiti osobno – odatle i termin »azilant«, tj. tražitelj azila – i on se stječe nakon provjere od strane vlasti zemlje u koju je izbjeglica stigla. Ovdje je važno primijetiti da pravo Europske unije, po Schengenskom *sporazumu* iz 1985. godine i kasnijim propisima (*Dublińska konvencija* iz 1990.), zahtijeva da tražitelji azila svoj zahtjev za zaštitom formuliraju u prvoj od država članica Europske unije u koju stupe, što predstavlja veliku teškoću »rubnim« državama schengenskog prostora.⁷ Ipak, najviše tražitelja azila nalaze se danas u Turskoj, Pakistanu i Libanonu, a od europskih zemalja u Njemačkoj.⁸

⁵ Navlastito sve češće suše, kojih je u 2017. godini bilo oko 1,3 milijuna.

⁶ Po čl. 1, A, 2 te konvencije, izbjeglica je »svaka osoba koja, strahujući opravdano da može biti progonjena zbog svoje rase, religije, državljanstva /narodnosti/, ili svoje pripadnosti određenoj društvo-vnoj skupini, ili zbog svog političkog mišljenja, a koja se nađe izvan zemlje državljanstvo koje ima i koja ne može, ili koja se zbog te bojazni ne želi pozivati na zaštitu te /svoje/ države«. Ta odredba uključuje isto tako i osobe koje strahuju od progona, u slučaju povratka u zemlju u kojoj su imale boravište, ali ne i državljanstvo.

⁷ Taj prostor sačinjava 22 države članice od EU-28 i četiri pridružene države nečlanice Europske unije: Island, Norveška, Švicarska i Liechtenstein. Nisu dio tog prostora sljedeće članice EU: Velika Britanija, Bugarska, Cipar, Hrvatska, Irska i Rumunjska.

⁸ Samo u 2016. godini Njemačka je odobrila 445.000 zahtjeva tražitelja azila, Švedska 70.000, a Italija i Francuska po 35.000, u sve u EU-28 preko 700.000.

Termin »stranac« je isto tako pravne naravi i označava osobu koja nema državljanstvo zemlje u kojoj se nalazi. Na koncu, spomenimo još i termin »apatrid«, o kojem isto tako valja voditi računa, a koji označava osobe koje ne uživaju pravnu zaštitu, odnosno državljanstvo ni jedne države, a njihov broj se procjenjuje na 10 milijuna.

1.4. Hrvatska politika migracija

Hrvatske politike na tom području jednostavno – nema, a godišnje kvote stranih radnika to nisu i ne mogu biti. Isto tako Hrvatska nema ni osmišljene demografske i natalitetne politike, premda Hrvatska »kopni«, a bosansko-hercegovački »rezervoar« Hrvata se sve više prazni. Hrvatska, osim toga, zasada i nije privlačna migrantima i to ne samo zbog uvjeta rada i plaća nego i stoga što nije dijelom schengenskog prostora Europske unije. Zato valja ispitati postoje li neka europska ili svjetska politika migracija i, ako postoje, kako i zašto su nastajale.

1.5. Europska politika migracija

Zajednička politika migracija Europske zajednice i kasnije Europske unije počela je nastajati 1985. godine, kad je u luxembourgškom mjestu Schengen bio potpisan *Schengenski sporazum*, a 1990. i *Konvencija o primjeni*, kojima se stvara jedinstven prostor i ukidaju granične kontrole između desetak država članica tadašnje *Europske zajednice* te još nekoliko pridruženih država. Konvencija je tek deset godina kasnije stupila na snagu i stvorila tzv. *schengenski* prostor slobodnog kretanja osoba, s time što je nadzor ostajao samo na vanjskim granicama tog prostora. Danas je *Schengenski sporazum* dio »pravne stečevine« Europske unije i taj prostor »prostor slobode, sigurnosti i pravde« uključuje 22 od 28 država članica te još 4 pridružene države nečlanice Europske unije (Island, Norveška, Liechtenstein i Švicarska). Šest država članica EU–28 još nije uključeno u taj prostor, a to su Bugarska, Cipar, Hrvatska, Irska, Rumunjska i Velika Britanija.⁹ Politika migracija i kvote migranata, koje države članice žele primiti, ulaze međutim još uvijek u suverene ovlasti država članica.

Što se, pak, politike azila tiče, 2003. i 2013. godine djelomice je izmijenjena i dopunjena *Dublinska konvencija* (1990.), kojom se određuje koja je država čla-

⁹ Irska i Velika Britanija ipak sudjeluju i surađuju u dijelu poslova nadzora *Schengenske konvencije*, dok vlada Republike Hrvatske najavljuje namjeru ulaska u schengenski prostor država članica.

nica odgovorna za ispitivanje zahtjeva za azilom, posebice zato da se privilegira (okupljanje) obitelji tražitelja azila, ali i zato da se – sigurnom identifikacijom osoba (otisci prstiju – sustav Eurodac) – spriječe nezakonite migracije i traženje azila iste osobe u više država članica.¹⁰ Te izmjene međutim nisu omogućile jednako snošenje tereta azilanata, već je on ostao najvećim dijelom na Italiji i Grčkoj, pa su propusti i slabosti tih dviju država članica utjecale na ponovno uspostavljanje pograničnog nadzora od strane više država članica i na podizanje mreža bodljikave žice, posebice onih oko Hrvatske, a što, međutim, u iznimnim okolnostima dopušta i jedna izmjena *Schengenske konvencije* iz 2013. godine.

Ostalo je nakon toga još i pitanje kako podjednako, tj. solidarno i odgovorno, nositi teret tražitelja azila u Europskoj uniji. Događaji su međutim poremetili raspravu o tom pitanju, ali su potresi »arapskog proljeća« iz 2011. godine s jedne strane, a potom rat u Siriji i Iraku, kao i raspad Libije s druge, doveli pritisak migranata i prognanika do vrhunca. Tako je tijekom 2015. godine više od milijun nesretnika stiglo u Europu i od tog broja 85% putovima i morem istočnog Sredozemlja.¹¹ Međutim, Italija i Grčka zaprimile su tek manji broj zahtjeva tražitelja azila (oko 20%), dok je Njemačka – koja je potaknula taj velik val migranata i izbjeglica otvorenim pozivom njemačke kancelarke Angele Merkel, i to bez ikakva savjetovanja s drugim državama članicama (!) – zaprimila najveći broj zahtjeva za azilom, oko 40%.

Pred takvim pritiskom tražitelja azila, koji su se rasuli od Grčke do Francuske i od Španjolske do Švedske, napušteno je bilo načelo ulaganja zahtjeva u prvoj državi članici ulaska izbjeglica te je Europsko vijeće¹² odlučilo raspodijeliti teret obrade postupaka za 160.000 osoba, smještenih u Italiji i Grčkoj, na sve države članice. Te obvezne kvote odbile su prihvatiti države članice tzv. *Višegradske skupine* (Češka, Mađarska, Poljske i Slovačka), kao i Rumunjska, pa su se obratile Sudu Europske unije osporavajući pravo Europskog vijeća na takvu odluku. Sud je, međutim, odbio njihovo protivljenje s pozivom na čl. 80. *Ugovora o funkcioniranju Europske unije*, koji uspostavlja »načelo solidarnosti

¹⁰ Traženje azila od iste osobe u više država članica nije rijetka pojava i poznato je da neke od država članica daju azil lakše od drugih.

¹¹ Francuski mediji objavljuju početkom siječnja 2019. godine da je od 2000. godine stradalo u moru oko 100.000 migranata, od kojih mnogo djece, a od tog ukupnog broja 17.000 od 2014. godine. S druge strane, talijanski mediji, od kojih komunistički dnevnik *Il Manifesto* od 22. lipnja 2018. objavljuje imena 34.361 osobe, koje su u posljednjih petnaest godina stradale u Sredozemnom moru.

¹² Europsko vijeće okuplja šefove država i vlada država članica i u pravilu se sastaje dva puta godišnje te raspravlja politiku Europske unije i određuje opće smjernice za Europsku uniju.

i pravične raspodjele odgovornosti između država članicama« na području politike azila.

U zaključku valja naglasiti da je Uniju na teške odluke o zajedničkoj – i ne uvijek i posvuda solidarnoj – politici migracija i azila natjerao migrantski val iz 2015. godine, pa tako od ljeta prošle godine Europska unija posjeduje zajedničke propise o sljedećim vrstama zakonitih migracija: o izbjeglicama, o visoko kvalificiranim osobama, o studentima i znanstvenicima, o sezonskim radnicima i o okupljanju obitelji legalnih migranata. Što se, pak, tiče drugih vrsta migranata, Europska unija je donijela propise o postupanju i obradi zahtjeva za azilom, o razmještanju tražitelja azila iz Grčke i Italije, o »iskrcajnim platformama« u rubnim državama članicama i izvaneuropskim zemljama, kao i o vraćanju nezakonitih migranata u zemlje porijekla, ali i o ojačanju zaštite vanjskih granica Europske unije. Migrantska kriza u značajnoj je mjeri utjecala na slabljenje Europske unije kao i na pojavu populističkih i »suverenističkih« režima i krajnje desnih političkih stranaka i pokreta.

Spomenimo na koncu još i to da Europljani zatvaraju oči i ustrajno šute pred »demografskim samoubojstvom Starog kontinenta«, premda po podacima OUN-a Europa stari i još od 2016. godine gubi pučanstvo i radno sposobno stanovništvo pa će do 2050. godine biti jedini kontinent koji demografski stagnira, pače opada, za razliku od obiju Amerika, Azije i Afrike. Međutim, budući da su potrebe i mogućnosti država članica u konkretnim situacijama vrlo različite, nije moguće ni predložiti, ni utvrditi na razini Europske unije »optimalni broj« useljenika ni za koju od država članica.¹³

1.6. Svjetska politika i pravno reguliranje pitanja izbjeglica

Siromaštvo i ratovi u mnogim dijelovima Afrike i Azije, koje potiču i održavaju strani interesi i fanatizam političkih islamizama, a koje nisu u stanju spriječiti domaće korumpirane »elite«, sve češće rezultiraju migracijama, kojima ne mogu stati na kraj pojedine države same, pa čak ni skupine država. Zbog toga je posljednjih godina, a navlastito pod pritiskom događaja i masovnih pokreta izbjeglica i migranata s Bliskog istoka, Srednjeg Istoka i Afrike prema Europi, Organizacija ujedinjenih naroda započela s pripremom dvaju značajnih dokumenta o pitanjima migracija i izbjeglica. »*New-yorkškom izjavom*« od

¹³ Evo podataka koje je 17. siječnja 2019. objavio pariški dnevnik *Le Monde* (str. 11) o postotku useljenika u ukupnom pučanstvu pojedinih država: u Finskoj je 5% useljenika, u Portugalu 8%, u Francuskoj 10–12%, u Švedskoj 16%, u Australiji 28%, u Luxembourggu 43%, u Kataru 74% itd.

19. rujna 2016. OUN je najavila dva »pakta«, jedan o »sigurnim, uređenim i regularnim migracijama«, a drugi o izbjeglicama, s namjerom formuliranja pravno neobveznih načela, namjera, ciljeva i oblika suradnje država, kao i procjene napretka u usklađenom i zajedničkom upravljanju međunarodnim migracijama. Valja ponovno naglasiti da su oba ta dokumenta načelne naravi, tj. bez pravnoobvezne snage, jer su se u hrvatskoj javnosti čuli mnogi glasovi koji su iznosili upravo suprotno.

Prvi dokument, *Svjetski pakt o sigurnim, uređenim i regularnim migracijama* (dalje: *Pakt*) usvojile su 162 države članice OUN-a,¹⁴ od kojih i Hrvatska, u Marrakeshu (Maroko) 10. – 11. prosinca 2018. godine,¹⁵ nakon dviju godina priprema. Taj dokument se prvi put na svjetskoj razini pozabavio problemima zakonitih migracija, njihovim uzrocima, ali i perverzijama – trgovinom i krijumčarima ljudi – i njihovom suzbijanju pomoću pomoći za razvoj zemalja porijekla. *Pakt* je podigao dosta prašine u javnosti, jer su već od samog početka SAD, a potom i Mađarska najavile da ga neće prihvatiti. Kasnije su im se pridružile i druge države, naročito članice *Višegradske skupine*, ali i Austrija, Italija, Belgija, Bugarska, Izrael, Australija... države s desnim i krajnje desnim, često populističkim i »suverenističkim« vodstvima, i to najčešće tvrdeći da *Pakt* potiče na migracije i uvodi »univerzalno pravo na useljivanje« u druge zemlje i lišavajući na taj način države njihova suverenog prava zaštite granica i određivanja vlastite migrantske politike, u skladu sa svojim potrebama i mogućnostima.¹⁶ *Pakt* međutim izričito naglašava »suvereno pravo država da određuju svoje, nacionalne migrantske politike i pravo upravljanja migracijama koje su u njihovoj nadležnosti«. To je potvrdila i Sveta Stolica, koja je u izradi ovoga prvog međunarodnog dokumenta te vrste aktivno sudjelovala. Sveta Stolica je inzisti-

¹⁴ OUN se danas sastoji od 193 države članice, a njih 197 priznaje kao države.

¹⁵ Zasjedanje povodom 70. obljetnice *Univerzalne deklaracije o ljudskim pravima OUN*.

¹⁶ Protivnici *Pakta* dodaju još i sljedeće »prigovore namjere« tog dokumenta:

- 1) nastaje *de facto* »globalističko« pravo na imigriranje (protivno suverenosti država), na sve građanske, radne, zdravstvene i socijalne usluge i prava, a što traži ogromna sredstva;
- 2) pritom se ne vodi računa o tome je li i koliko migranata države uopće trebaju, ili mogu primiti i imaju li sredstava za sve javne usluge i prava, od kojih su neka nepostojeća ili upitna, čak i za vlastite građane;
- 3) zanemaruje se činjenica da migranti prihvaćaju bez pogovora smanjivanje plaća i nestalni rad, a nezanemarivi dio njih radi »na crno«;
- 4) *Pakt* polazi *a priori* od pretpostavke da su migracije korisne i profitabilne za sve: za zemlje useljavanja, za one tranzita i za zemlje porijekla migranata, ali se bavi gotovo isključivo pravima migranata i dužnostima država;
- 5) ne kaže se glasno, ali postoji strah od promjene pučanstva, mogućih trvenja i sukoba, promjene tradicija, vjerskih prava i običaja, pa čak i konsenzualnih vrijednosti, ukoliko identiteta.

rala posebice na četirima osnovnim kršćanskim načelima, koja promiče papa Franjo – »primiti, štititi, promicati i integrirati« – i na koncu ga je i prihvatila,¹⁷ uz zadržke i komentare u odnosu na prijedloge *Pakta* glede »zdravstvenih i spolnih usluga« migrantima, konkretno pobačaja, kao i »programa LGBTI«.

Za razliku od tog dokumenta, drugi nazvan *Svjetski pakt o izbjeglicama* nije uzbudio javnost i 17. prosinca 2018. godine na zasjedanju Opće skupštine UN-a u New Yorku prihvatila ga je 181 država članica. Samo dvije države su se izjasnile »protiv«: SAD i Mađarska,¹⁸ dok su se tri suzdržale: Dominikanska Republika, Eritreja i Libija. Namjera predlagatelja tog pakta, s 23 cilja na 41 stranici, a koji se temelji na već navedenoj *Genèvskoj konvenciji* iz 1951. godine i na *Protokolu* iz 1967. jest poticanje međunarodne suradnje i pravičnije odgovornosti na svjetskom planu, budući da su dotad najveći dio tereta snosile siromašne države. U tu svrhu je tijekom protekle godine i pol dana pripreme tog *Pakta* u okviru OUN-ova Visokog povjerenstva za izbjeglice, prikupljeno 6,5 milijarda dolara za zdravstvene i obrazovne potrebe izbjeglica u tim siromašnim zemljama.

OUN tim paktovima namjerava, s jedne strane, uspostaviti zajednička načela dobre prakse kao i ciljeve svjetskog upravljanja migracijama, a s druge dodati svjetski okvir suradnje i zaštite izbjeglica. Tu valja ponovno podsjetiti da je zaštitu izbjeglica i pravo na azil bila proglasila već i pravno neobvezujuća Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima OUN-a iz 1948. godine u svojem članku 14/1, kao i brojni ustavi i zakoni demokratskih država, od kojih i Ustav Republike Hrvatske.¹⁹

2. Crkva i kršćani katolici pred izazovima suvremenih migracija

U ovom dijelu valja nam krenuti redom prvenstva, najprije od izvora vjere – *ex fontibus* – od Starog zavjeta do riječi Isusovih, pa preko učiteljstva Katoličke crkve do njezina glasa na ovim našim, hrvatskim prostorima. Za početak, korisno je podsjetiti na progonstva i izbjeglištva izabranog naroda, ona babilonska i egipatska, a koja vrve prikazima stradanja, patnje i domotužja, kao i na raspršenost Židova po svijetu. Potrebno je zatim sjetiti se da Isusov dolazak u ovu našu »dolinu suza« počinje s izbjeglištvom Svete obitelji u Egipat.

¹⁷ Vidi protokol Svete Stolice br. MR-0307/2018 od 3. prosinca 2018.

¹⁸ Mađarska je, nakon pritiska migranata 2015. godine, kada je zaprimila 192.000 zahtjeva za azilom, od kojih je prihvatila vrlo mali broj, značajno izmijenila svoje zakonodavstvo pa je u lipnju 2018. godine čak kriminalizirala pomaganje tražiteljima azila.

¹⁹ Usp. čl. 33. Ustava Republike Hrvatske i Zakon o azilu Republike Hrvatske od 12. lipnja 2003. godine u: *Narodne novine*, 103/2003.

Treba zatim spomenuti i zaboravljenu praksu zaštite izbjeglica u bogomoljama, još iz pretkršćanskog doba, a potom još intenzivnije u kršćanskim crkvama. U Europi je tradicija crkava-azila stoljećima postojala i javne vlasti su je, posebice u germanskim gradovima i državama, u pravilu tolerirale. U naše vrijeme, kršćanske zajednice nekih europskih zemalja nastoje privoliti državne vlasti, u slučajevima povrede pravde i prava izbjeglica, na odustajanje od protjerivanja u »zemlju prvog ulaska« izbjeglica.²⁰ Ekumenski pokret kršćanskih zajednica i demokratskih udruga, navlastito u Njemačkoj, zagovarao je obnovu prakse »azila u Crkvi« i iznjedrio je još daleke 1987. godine *Poveljom iz Groningena*, koja se zalaže za zaštitu ljudskih prava migranata. U Hrvatskoj, međutim, takve prakse više nema jer je pola stoljeća komunizma izbrisalo tragove mnogih naših navada i kršćanskog naslijeđa.

2.1. *Ad fontes*

Podemo li »od izvora«, starozavjetnih i novozavjetnih, valja nam izdvojiti četiri reference: Stvoriteljeve riječi iz Knjige Postanka (1,28): »Plodite se, i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite!«, kao i onu Božju riječ Kainu: »Vječni ćeš skitalica na zemlji biti« (Post 4,12), a zatim još prisposobu o milosrdnom Samaritancu, te na koncu one teške Isusove riječi: »Stranac bijah i ne primiste me; gol i ne zaogrnušte me; bolestan i u tamnici i ne pohodiste me! [...] Zaista, kažem vam, što god ne učiniste jednomu od ovih najmanjih, ni meni ne učinite. I otići će ovi u muku vječnu, a pravednici u život vječni« (Mt 25,43.46), koje Isus izgovara kada najavljuje, ni manje ni više, nego baš – Posljednji sud.

2.2. *Crkveno učiteljstvo*

Pogledamo li nauk Katoličke crkve u proteklom stoljeću, valja nam ukazati na njegovu evoluciju, pastoralnu, institucionalnu i doktrinarnu, koja je u velikoj mjeri odražavala demografske i gospodarske promjene u svijetu migracija. Tako je Sveta Stolica već 1905. godine, na inicijativu talijanskog biskupa G. B. Scabarinija,²¹ koji se brinuo o brojnim talijanskim migrantima, osnovala Ured

²⁰ Usp. EUROPEINFOS, zajednički bilten COMECE i Družbe Isusove, br. 221, iz prosinca 2018. pod naslovom »Vjerski azil: zauzeti se za državu humanitarnog prava«. U Njemačkoj je 2017. godine takvih slučajeva zaštite od protjerivanja tražitelja azila u zemlju »prvog ulaska u schengenski prostor« u crkvama bilo 1.561, a samo u prvom polugodištu 2018. godine čak 972.

²¹ Giovanni Battista Scalabrini (1839. – 1905.), biskup Piacenze, »otac migranata«, proglašen svetim 1997. godine.

za duhovnu skrb migranata, preteču današnjega Papinskog vijeća za pastoral selilaca i putnika. Godine 1914., pak, papa Benedikt XV. ustanovio je Svjetski dan migranata i izbjeglica, koji se danas obilježava na treću nedjelju u siječnju. Od tada datira i praćenje duhovnih potreba migranata od strane Crkve, što i hrvatska dijaspora dobro zna i cijeni. U drugoj, pak, polovici XX. i početkom XXI. stoljeća Petrovi su nasljednici objavili tri dokumenta od značenja za migracije: 1952. godine *Exsul familia*, 1969. godine *Pastoralis migratorum cura* i 2004. godine *Erga omnes caritas Christi*, koje se, uz konstituciju o Crkvi u suvremenom svijetu *Gaudium et spes* (1965.) i druge socijalne enciklike bave pojavom migracija, pravom seljenja, kao i državnim propisima i preporukama »kako živjeti zajedno«.

Prvi dokumenti nakon migracija vezanih za Drugi svjetski rat, oni Pija XII.,²² inzistiraju na pravu napuštanja svoje zemlje, a što bi trebalo pridonijeti boljem raspoređivanju ljudi na plodnoj zemlji, koja treba služiti svima po načelu »univerzalne namjene dobara«. Ta koncepcija ostaje na snazi i u *Katekizmu Katoličke Crkve*, kao i u koncilskoj konstituciji *Gaudium et spes*, kako bi »stvorenja dobra morala pritijecati po pravičnosti svima« (GS 69,1). Nakon te optimističke, »poljodjelske« vizije migracija, s »industrijskim« migracijama i s teškim i nestalnim uvjetima života nekvalificiranih radnika i posebice izbjeglica, u doktrini Svete Stolice i pape Ivana XXIII. javlja se ipak novo i još jače pravo, a to je »pravo na ne-seljenje«, odnosno na ostajanje i bivanje u zemlji svojeg rođenja i podrijetla.²³

Taj obrat potvrđuje i papa Ivan Pavao II. u enciklici *Laborem exercens* (23), koji u migracijama vidi tek »nužno zlo« i posebice velik gubitak za zemlje odakle migranti odlaze. Ta kritička i negativna vizija migracija ostaje i u novijim tekstovima o nepravdama u svijetu bogatog Sjevera i osiromašenog Juga, pa tako i enciklika *Caritas in veritate* Benedikta XVI. govori o dramatičnim izazovima koje migracije stavljaju pred nacionalne zajednice i svijet općenito (usp. CV 62), premda naglašava i određene koristi od migracija, kako za razvoj zemalja useljenja tako i za zemlje porijekla, i to ponajprije zbog slanja novca migranata u te zemlje.

Papa Franjo, koji je svoj pontifikat započeo i nastavio s temom migracija i izbjeglištva posjećujući Lampedusu i Lesbos, u »drami i tragediji migracija« vidi velik »znak vremena«, pa osuđuje »manjak solidarnosti [...] i globalizaciju indiferentnosti« zemalja u koje migranti i izbjeglice dolaze. Papa žali što u današnje vrijeme »prisilnih/neželjenih migracija«, koje uzrokuju s jedne

²² Npr. *Exsul familia*.

²³ Usp. *Pacem in terris*, 103 i *Gaudium et spes*, 66–2.

strane potraga za sigurnošću pred ratovima, progonima i nesrećama, a s druge strane potraga za životnim minimumom, nedostaje »dužnosti gostoprimstva« i stvarne brige država za živote ljudi, koje krijumčari iskorištavaju i izlažu opasnostima, pa čak i smrti.

Zanimljivo je da se vrlo rano, a posebice u dokumentima Crkve, poput enciklike *Pacem in terris*, sloboda i pravo na seljenje/emigriranje povezuje s pravom na useljenje/imigriranje kao dijelom »univerzalnog općeg dobra«²⁴, dok u dokumentima i praksi država demokratskog svijeta – pa čak i Univerzalne deklaracije OUN-a o ljudskim pravima (1948.) – postoji jasna pravna asimetrija: jamči se pravo na slobodno kretanje/seljenje, ali ne i pravo na useljenje, osim što se tiče izbjeglica i njihove zaštite. Na taj način nacionalno »opće dobro« prerasta u nacionalni interes, koji nije u skladu s »univerzalnim općim dobrom«. S druge, pak, strane, valja naglasiti da se Katolička crkva zalaže ne za asimilaciju, već za integraciju migranata, jer ona poštuje kulturni i vjerski identitet selilaca te od njih očekuje poštivanje vrednota, običaja i prava država useljenja. K tomu, Crkva se zalaže za dužnost gostoprimstva i solidarnosti, kao i za pravo migranata da uz njih budu i njihove obitelji,²⁵ ali i za prava i pomoć onima koji dolaze bez dokumenata, čak i usuprot zakona zemalja useljenja. Općenito uzevši, migracijske politike, čak i one demokratskih država, vode se »javnim interesom«, a ne kršćanski shvaćenim »općim dobrom«, pa zato i njihova pravna rješenja polaze od potreba za radnicima i od materijalnih mogućnosti država, što je legitimno, ali nerijetko i od ideologija – nacionalističkih i često populističkih – kao i nacionalnih egoizama. Treba ipak zamijetiti da u mnogo posebice europskih država, kao npr. u Francuskoj, Belgiji, Njemačkoj, integracija useljenika i »multikulturalizam« u velikoj mjeri nisu uspjeli, što se naročito zapaža u kriznim razdobljima, kao u onom posljednje velike recesije (2008. – 2011.). Isto tako valja naglasiti da je s pojavom međunarodnog terorizma i pritiskom političkog islamizma građanska i civilizacijska integracija migranata postaju sve teža i sve neizvjesnija.

Zbog toga Crkva i posebice pape Benedikt XVI. i Franjo zagovaraju suradnju emigrantskih i imigrantskih država, kao i iznalaženje odgovarajućih institucionalnih i pravnih norma i rješenja u duhu »najšireg općeg dobra«, kao i »svjetskog upravljanja migracijama«, budući da ni jedna država sama ne može odgovoriti na te izazove.²⁶ Zbog toga je Sveta Stolica aktivno sudjelovala

²⁴ Usp. *Pacem in terris*, 26, 106.

²⁵ Usp. *Gaudium et spes*, 66.

²⁶ Usp. *Caritas in veritate*, 62.

u izradi *Svjetskog pakta o sigurnim, uređenim i regularnim migracijama* i potpisala ga kao tekst nadahnut idejama solidarnosti i bratstva.

2.3. Glas mjesne Crkve

Nakon poziva »na izvore« Vjere, kao i na evoluciju magisterija Crkve u novija vremena, valja podsjetiti i na riječi naše mjesne Crkve, pa ću se u tom smislu ograničiti tek na izjave Komisije »Iustitia et Pax« Hrvatske biskupske konferencije (HBK) u posljednjih tridesetak godina, konkretno od početaka demokracije i hrvatske nezavisnosti, ali i ratova i stradanja i izbjeglištava. U izjavama Komisije »Iustitia et Pax« HBKa se, naime, Spasiteljevoj prvoj zapovijedi konkretno pridružila ona »koja je njoj jednaka«, a koju je isusovac, nadbiskup i kardinal Carlo Maria Martini, provodeći posljednje godine svojeg života u Jeruzalemu i proučavajući prijevode Četvorice na jezik današnjice, smatrao da treba shvatiti ovako: »Ljubi bližnjega svoga jer je kao ti«, tj. tebi jednak.²⁷

Iz prikaza suvremenih migracija moglo bi se očekivati da se Komisija »Iustitia et Pax« Hrvatske biskupske konferencije bavila ponajprije Hrvatima i njihovim progonstvima i izbjeglištvima. Međutim, kada pogledamo zbornik javnih izjava, prosvjeda i poziva Komisije od njezina osnivanja prije tri desetljeća pa do 2009. godine, onda vidimo da se prva od njezinih izjava, iz travnja 1989. godine, pa potom iz rujna 1990. godine, bavi humanitarnom katastrofom i gaženjem ljudskih prava od strane beogradskog režima na Kosovu, kao i pozivom na »prihvaćanje izbjeglica s Kosova«.

Kako se vrlo brzo nakon toga napadački rat protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine razbuktao, brojne izjave i pozivi Komisije stranim vladama i međunarodnoj zajednici ukazuju na stradanja Hrvata, bosansko-hercegovačkih muslimana i drugih ne-Srba, kao i na »etničko čišćenje« okupirane trećine Hrvatske i dviju trećina Bosne i Hercegovine, što je rezultiralo koncem 1992. godine s oko 300.000 prognanika,²⁸ najvećim dijelom iz same Hrvatske i zatim s još oko 500.000 prognanika iz Bosne i Hercegovine, koje su Republika Hrvatska i njezini građani brižno i plemenito primili, udomili i materijalno pomogli, usprkos vlastitim nevoljama i neimaštini, ratu i okupaciji.

Sve kasnije, vrlo brojne izjave Komisije bave se temama ljudskih prava, demokratskih vrijednosti, očuvanja dobara univerzalne namjene, ali i ratova, stradanja, »križnih putova« prognanih i izbjeglih i, nažalost, uzaludnog

²⁷ Usp. Carlo M. MARTINI – Georg SPORSCHILL, *Conversazioni notturne a Gerusalemme. Sul rischio della fede*, Milano, 2008., 124.

²⁸ Od kojih 30-ak tisuća iz Vojvodine.

zahtjeva za pravom na povratak prognanika i izbjeglica. Taj povratak su, međutim, agresorske okupacijske vojske i domaći secesionisti onemogućili dodatnim zločinima protiv čovječnosti: urbicidom i memoricidom, tj. uništavanjem stotina tisuća kuća i gospodarskih zgrada, škola, bolnica, crkava i grobalja, eda bi izbrisali tragove povijesnog bivanja svih ne-Srba na okupiranim područjima Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Od tih brojnih poziva i izjava Komisije, tih »glasova vapijućih u pustinji«, spomenut ću tek one koji se bave izričito – ili još i – problemima izbjeglica:

- 1) onu iz ožujka 1994., kada su i samu Hrvatsku već »preplavile stotine tisuća izbjeglica i prognanika« iz Bosne i Hercegovine i iz same Hrvatske, dok se na okupiranoj trećini njezina područja nastavljalo »etničko čišćenje uz mnogo okrutnosti«;²⁹
- 2) onu iz siječnja 1995. godine koja zahtijeva povratak više od 300.000 izbjeglica i prognanika iz same Hrvatske u njihove okupirane krajeve i domove;³⁰
- 3) onu iz prosinca 1995. godine povodom Daytonskog sporazuma, koja traži pravo na povratak »prognanih i izbjeglih u svoj zavičaj« i koja osuđuje politiku etničkog čišćenja;³¹
- 4) zajedničku izjavu komisija »Iustitia et Pax« Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije iz svibnja 2008. o prikrivenim grobištima iz Drugoga svjetskog rata, a koja ukazuje na prisilnu repatrijaciju od strane Saveznika, konkretno Britanaca, desetina tisuća izbjeglica, civila i vojnika iz Austrije, a koji su potom sustavno ubijani od strane komunističkih vlasti i jedinica.³²

Dolazimo tako do novijeg vremena, konkretno do 2015. godine, kada su ratovi u Siriji, Iraku i Afganistanu, ali i islamistički terorizam u subsaharskoj Africi, pokrenuli preko Sredozemlja i Turske prema Europi mase migranata, većinom izbjeglica i prognanika. Našli smo se tada pred pojavom, koju kršćansko razaznavanje pojava mora svrstati u *signa temporis* – u *znakove vremena* i tretirati ih kao takve, tj. biti svjestan njihovih dubokih korijena i vjerojatna dugog trajanja. Njezinu pogoršanju zacijelo će pridonijeti i klimatske promjene te s njima povezane katastrofe suša, poplava i podizanja razine mora. Zato se i Komisija »Iustitia et Pax« Hrvatske biskupske konferencije, brižna za pravdu i

²⁹ Usp. KOMISIJA »IUSTITIA ET PAX« HRVATSKE BISKUPSKE KONFERENCIJE, *U službi pravde i mira. Izjave, priopćenja, apeli, izvještaji 1989. – 2009.*, Zagreb, 2009., 56–60.

³⁰ Usp. *Isto*, 66–67.

³¹ *Isto*, 70–71.

³² Usp. *Isto*, 144–150.

mir, a sa znanjem i iskustvom ne tako davnih hrvatskih nesreća i progonstava, ponovno oglasila, *urbi et orbi*, tražeći od svih, posebice od kršćana, ali ponajprije od država, da pomognu i zaštite stotine tisuća nesretnika koji su prelazili preko Hrvatske, a sve na jednostrani poziv kancelarke Merkel.

2.4. Dvije naročite izjave Komisije »Iustitia et Pax« Hrvatske biskupske konferencije

Dvije od izjava te Komisije, iz rujna 2015. i iz srpnja 2018. godine,³³ sažimlju pozive na općeljudske i kršćanske vrednote, kao na i prava i dužnosti država u odnosu na izbjeglice, ali i na sve migrante. Izjava iz rujna 2015. godine, objavljena u jeku velike humanitarne krize, kada je kroz Hrvatsku prošlo više od 700.000 migranata, težila je mobilizaciji hrvatskog i europskog javnog mnijenja, naglašavajući dužnost međunarodno-pravne zaštite izbjeglica, kao i zabranu njihova nasilnog vraćanja u zemlje njihova podrijetla. Izjava osuđuje i praksu zatvaranja granica pojedinih europskih država i odbijanje solidarnosti u nošenju tereta prihvata izbjeglica. Pa, premda je među izbjeglicama s Bliskog istoka, te »kolijevke kršćanstva«, bilo i mnogo istočnih kršćana, Izjava zahtijeva jednako postupanje i pomoć svima, bez obzira na vjersku pripadnost. Tekst podsjeća i na pozive pape Franje i posebice onaj od 14. siječnja 2018. godine, na Svjetski dan migranata i izbjeglica: *primiti, zaštititi, promicati i integrirati*, a što ne ostavlja mjesta dvojbi u odnosu na dužnost pomoći i solidarnosti s izbjeglicama.

Izjava Komisije iz srpnja 2018. godine želi ponovno upozoriti javnost za probleme migranata, budući da Europska unija nije zauzela jedinstven stav, niti predložila zajedničku politiku u odnosu na tu, sad već višekontinentalnu humanitarnu krizu (Azija, Afrika i Europa), osim što je Turskoj – koja skrbi o najvećem broju izbjeglica, njih oko 4 milijuna – obećala staviti na raspolaganje šest milijarda eura pomoći za izbjeglice iz Sirije i Iraka koji ostaju u Turskoj. Zato Izjava ukazuje na sve dimenzije krize, kao i na negativne reakcije javnosti i pojedinih vlada u Europskoj uniji u odnosu na kulturne i vjerske razlike, ali i na sigurnosne rizike migracija, tj. islamistički terorizam. Izjava se osvrće i na potrebu poštivanja običaja i zakona zemalja primateljica od strane migranata, kao i na stvarne mogućnosti prihvata i zapošljavanja. S druge pak strane, Izjava naglašava potrebu pomoći državama u stanju rata ili nemira i to ne samo vojne i diplomatske, nego i materijalne, s ciljem da se stvore cjeloviti razvojni uvjeti za ostajanje i rad ljudi u vlastitim zemljama. Završni dio Izjave

³³ Izjave su objavljene na portalu HBK: <http://hbk.hr> u rubrikama Dokumenti i Priopćenja.

posvećen je vrijednosnim aspektima i radu Dikasterija za promicanje cjelovitog ljudskog razvoja, koji je 2017. godine osnovao papa Franjo i u okviru kojeg djeluju i komisije »Iustitia et Pax« mjesnih Crkava.

Zaključne opaske i pitanja

Teškoće i izazove migracija nije u stanju rješavati ni jedna država samostalno, pa čak ni veće skupine država, kao što je npr. Europska unija, pa je već sada bjelodano – a kad klimatske promjene i katastrofe pokrenu valove novih, klimatskih migracija će to biti još i jasnije – da je potrebno tražiti putove i načine svjetskog *upravljanja* migracijama,³⁴ kao i borbe protiv »krijumčara ljudi«, jer na tim područjima ne postoje pravno obvezujući međunarodni ugovori ni usklađeni oblici suradnje država, za razliku od problema izbjeglica, tj. azilantata. I, na koncu, još jedan kratki demanti i niz teških pitanja.

Komisija »Iustitia et Pax« Hrvatske biskupske konferencije nije »anđeoski« naivna i dobro zna da postoje i djeluju i »sile mraka«, koje se ubacuju u masovne migracije. Takve sile mogu staviti u pitanje ne samo mir i pravni poredak država primateljica, nego i njihov civilizacijski, kulturni i vjerski identitet. *Komisija* zna i to da su za tu humanitarnu katastrofu odgovorne ne samo korumpirane i ratoborne elite nesretnih zemalja odakle prognanici i izbjeglice dolaze, nego i kriminalne skupine krijumčara ljudi, ali i da u tim nesrećama stoji isto tako odgovornost bivših kolonijalnih država – za zaostalost i neobrazovanost, za izrabljivanje i pljačku, kao i za proizvoljno crtanje granica tih prostora – ali danas još i novih imperijalista s Istoka i Dalekog istoka, kao i to da te nesreće i humanitarne katastrofa zlorabe u Europi mnogi populist i neonacionalisti za trovanje javnog mnijenja.

Ostaju međutim, na koncu ovoga površnog pregleda i mnoga teška pitanja, kao npr.: Ako su naši vjerski *izvori* i imperativi u teološkom i etičkom smislu jasni, zašto ih onda naš društveni moral ne prihvaća? Zašto smo prestali biti »otvoreni životu« i radostima roditeljstva i trajanja? Kanim li i kako, kao kršćani i građani, s našim verdnotama utjecati na nastajanje demografske i migrantske politike Republike Hrvatske i susjednih zemalja, odnosno Europe? Jesmo li stvarno »otpisali« hrvatsku dijasporu ili je želimo motivirati da se

³⁴ Pojam i termin *upravljanje* upućuje na dogovaranje i slobodno usklađivanje te se ovdje rabi kao opozicija pojmu *vladanja*, koji označava samostalnost, suverenost i obveznost. Tako će u skoroj budućnosti trebati na svjetskoj razini zajednički *upravljati* javnim dobrima opće / univerzalne namjene (*bonum commune*), kao što su navlastito vode, mora i velika šumska prostranstva, ta »pluća Zemlje«.

barem dijelom vrati, ulaže, radi i živi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini? I još samo jedno, ali vrlo bolno i sudbinsko pitanje: Ako priznajemo pravo svih na »univerzalna zajednička dobra«, što nam je činiti s neuzoranim slavonskim poljima, pustim ličkim pašnjacima i iseljenim hrvatskim otocima? Jer, jedino je ta područja opravdano nazivati »iseljena Hrvatska«, dok naraštaji Hrvata, razasutih po svijetu nisu Hrvatska. Oni su tek gluhi jecaji domotužja i mutne slike izbljedjelih sjećanja, a u životnoj stvarnosti već odavna integrirani, pače asimilirani građani u drugim društvima i pod drugim obzorjima.

Abstract

THE CHURCH AND THE CHRISTIAN FACED WITH CHALLENGES OF CONTEMPORARY MIGRATIONS

Neven ŠIMAC

Trg Marka Marulića 10, HR – 10 000 Zagreb
nevensimac@yahoo.com

A significant part of human history was embroidered with migrations of which Europe was spared after the Second World War. In the last decade, however, Europe is encountering migrations that it did not expect, although wars on its Southeast and in the Asian Middle and Near East, as well as its own demographic movements and climate change ought to have served as a warning. Migrations of our times are becoming a global phenomenon and a clear signum temporis that demands global answers. These should be found as soon as possible, since a tsunami of new, climate refugees is already appearing on the horizon. The first part of this paper discusses terms – migrants, refugees, asylum seekers, those banished from their home, and the differences between these. The second part confronts principles and values of the universal Church and Catholic Christians in particular Churches – the common good and universal goods, dignity, freedom and rights of the human person with international initiatives and possibilities of individual states, and the discourse of politicians and fears of citizens.

Keywords: migrants, refugees and asylum seekers, apatrids, duties of the state, values of Christians, integration and assimilation.